

Metoderapport

Oslo den 14. januar 2013

FØRSTE SAK AV FLERE:
«Å klage på psykologer»

PUBLISERT:
Tidsskrift for Norsk Psykologforening
November 2012
Side 1085 til 1095

JOURNALIST:
Øystein Helmikstøl
Tidsskrift for Norsk Psykologforening
Pb. 419 Sentrum
0103 OSLO
Telefon 464 66 978

REDAKSJONSADRESSE:
Tidsskrift for Norsk Psykologforening
Pb. 419 Sentrum
0103 OSLO
Telefon 23 10 31 30

*Er det mulig med
kritisk, undersøkende journalistikk
om egen eier
og egne abonnenter
i Tidsskrift for Norsk Psykologforening?*

IDÉ OG START:

16. juli videresender sjefredaktør i Tidsskrift for Norsk Psykologforening Bjørnar Olsen et tips. Det er fra to pårørende til en far som benytter psykolog. De pårørende reagerer på den navngitte psykologens behandlingsmetoder, og det virker som om de ikke vet hvor de skal henvende seg om dette. De lurer på om Norsk Psykologforening går god for psykologens metoder.

Sjefredaktørens vurdering, som jeg deler, er at tipset er interessant å følge opp når jeg på dette tidspunktet jobber med en sak om psykologer som tilbyr alternativ behandling. Av ulike årsaker er det flere kilder som avlyser eller utsetter intervjuavtaler i den saken jeg jobber med. Jeg får dermed frigjort tid til å jobbe med andre ting. I tillegg blir jeg nysgjerrig på hvorfor de pårørende kontakter Tidsskriftet. Regner de med at en klage/henvendelse til Tidsskriftet, er det samme som å henvende seg til Norsk Psykologforening? Har de prøvd å klage på psykologen til Psykologforeningen? Har de prøvd Helsetilsynet? Hvordan er det å klage på psykolog? Hvem klager? Hvor mange klager?

Jeg sjekker retningslinjene for å klage til Psykologforeningen, og jeg sjekker retningslinjene for å klage til Helsetilsynet. Retningslinjene i Psykologforeningen ekskluderer de pårørende som har tipset oss. Pårørende kan ikke klage. Man kan klage på den psykologen man benytter, eller man må ha fullmakt fra noen som benytter en psykolog, for å klage. Jeg blir nysgjerrig på om retningslinjene i Psykologforeningen også ekskluderer flere.

Den sentrale problemstillingen i starten er forskjellen i retningslinjer mellom Psykologforeningen og Helsetilsynet for å klage på psykolog. Jeg så for meg en kort sak på maks 3000 tegn om dette. Etter å ha ringt flere kilder og spurt om hvordan det er å klage på psykolog, fant jeg ut at denne saken kunne bli mer omfattende enn jeg hadde tenkt. Flere kilder ga uttrykk for at Psykologforeningens retningslinjer ikke var gode nok, og at foreningen ikke håndterer klagen godt nok. Resultatet blir at mange ikke klager. Jeg ønsket å ha mange kilder i saken, for å belyse saken bredt: Hvordan er det å klage på psykolog?

Jeg jobber med sak om psykologer som tilbyr alternativ behandling, fram til 11. september. Den dagen legger jeg denne «alternativ-saken» på is, og bruker deretter mest tid på «klagesaken».

NYTT I SAKEN:

Den mest åpenbare nyheten i saken er at rekordmange klager på psykolog til Psykologforeningen. Dette fant jeg ut ved å spørre etter statistikk da jeg intervjuet Giske Holst, leder i Fagetisk råd i Psykologforeningen, 1. oktober. Jeg bruker en del tid på å prøve å få statistikk og oversikt over klager til Psykologforeningen. Det er selvsagt interessant i seg selv. Og jeg tenker at det er lett å hekte på en større sak i Tidsskriftet, for å vekke interesse i andre medier også.

Det er også nytt at det blir publisert en sak om at Psykologforeningen ikke klarer å håndtere klagen som kommer inn. Det er nytt i saken at Psykologforeningen så tydelig innrømmer at klagen hopper seg opp og at de ikke har ressurser nok til å behandle klagen godt nok. Det er nytt at Psykologforeningen innrømmer at de selv kanskje bryter sine egne regler om

håndtering av klager. Det er nytt at det kommer kritikk internt, fra en sentral aktør som også jobber med klagesaker, at Psykologforeningen ikke håndterer dette godt nok.

Det er nytt at aktører i Psykologforeningen åpent diskuterer dette i Tidsskriftet, og at en aktør på trykk kritiserer en annen aktør i foreningen så tydelig. To aktører som behandler klager, forteller nå åpent om ulik vurdering av klager. For meg er dette vel så interessant som selve nyheten om at rekordmange klager på psykolog.

Det er også nytt i saken at Psykologforeningen i 2010, før det ble en stor mediasak om det, fikk vite om en psykologs etisk problematiske aktivitet på Facebook. Hvordan behandlet Psykologforeningen denne klagen/henvendelsen?

ARBEIDET:

Redaktørplakaten

Jeg dobbelsjekker om forhold rundt Tidsskriftet og redaktørplakaten. Hvor uavhengige Norsk Psykologforening er vi? Hva kan vi skrive? Hva kan vi sette et kritisk søkelys på? Det er diskusjoner internt i Tidsskriftet om dette. Mitt inntrykk er at redaksjonen har et bevisst forhold til dette, og navigerer etter redaktørplakaten og presseetikken, men i denne perioden dukker det opp flere eksempler på at det ikke er alle i Psykologforeningen, eller leserne/medlemmene, som forstår Tidsskriftets uavhengige rolle. Det kommer fram når jeg skal intervju medlemmer i foreningen (for noen er det uvant med kritiske spørsmål) i andre saker jeg jobber med i denne perioden, og det kommer fram i reaksjoner fra lesere (noen tar det som en selvfølge at Tidsskriftet er «Psykologforeningens talerør»). Jeg sjekker også litt med Fagpressen rundt dette.

Jeg kontakter også flere sentrale pressefolk for å få høre deres mening om redaktørplakat, tidsskrifter, fagpresse, offentlig interesse og kritisk, undersøkende journalistikk. Jeg får klare svar: «Dere kan, og dere bør drive kritisk, undersøkende journalistikk om eierne deres og abonnentene/leserne deres».

Jeg er ansatt i Psykologforeningen, og jeg får også lett tilgang til opplysninger jeg ikke ville fått hvis jeg ikke jobbet her. Er det riktig å bruke disse opplysningene? Hvordan bør jeg forholde meg til dem?

Redaksjonen tydeliggjør for oss selv hvilke retningslinjer vi jobber etter. Vi noterer at vi som hovedregel skal tilby sitater. Journalistene i Tidsskriftet har ansvar for å klargjøre og informere om premissene for en samtale. Alle parter skal vite om det er et intervju eller research. Sosiale samvær i Psykologforeningen er som hovedregel friske. Vi vil ikke bruke sitater herfra. Det kan selvsagt hende at redaksjonen plukker opp ideer, innspill og samtaler når vi er sammen med ansatte i Psykologforeningen (i lønsjen eller ellers) som vi ønsker å gå videre på. I de fleste tilfellene er det helt uproblematisk. Det kan likevel dukke opp at det er en som bevisst eller i vanvare snakker om sensitive ting det er vår plikt å undersøke videre (la oss si at en ansatt sier at han vet om økonomisk rot i foreningen). I slike tilfeller vil vi heller aldri publisere noe uten å sjekke grundig med andre kilder.

Tid og tillit

Jeg reiser til en by i Norge og møter de pårørende som tipset om psykologen de er kritiske til. Vi er sammen 1 dag. De er svært skeptiske til journalister generelt, og de er også

skeptiske til en journalist i et tidsskrift eid av Norsk Psykologforening, foreningen der psykologen de reagerer på, er medlem. Jeg må bruke mye tid på å forklare hvordan jeg jobber, at jeg har taushetsplikt og at de får sitatsjekk. Da jeg etter hvert fikk tillit, fikk jeg tips om andre saker av stor offentlig interesse. Den ene er plukket opp av andre medier.

Det har også vært mange sms-er (ca. 40) og e-poster (ca. 20) mellom de pårørende og meg. Det er flere andre kilder som også har fått eller sendt et noenlunde likt antall sms-er og e-poster.

Det er også andre kilder jeg må bruke mye tid sammen med, for å få tillit – og dermed svært nyttig bakgrunnsinformasjon. Noen har jeg vært sammen med i 2 dager.

Medlemsregisteret

Redaksjonen har tilgang til informasjon om alle medlemmene i Norsk Psykologforening. I arbeidet med denne saken oppdager jeg at etter det vi erfarer også har tilgang til mye sensitiv informasjon om medlemmene. Redaksjonen må reflektere over dette: Skal vi aktivt søke informasjon om medlemmene? Hvordan er det i forhold til taushetsplikt? Hvordan er det i forhold til presseetikk? Har jeg et presseetisk ansvar for å sjekke om registeret kan gi svar på om opplysninger foreningen eller psykologer har gitt, stemmer?

Igjen kontakter jeg flere erfarne pressefolk for å få høre hva de mener. Jeg sjekker også grundig PFU-sak 179/12, mot NRK. Klager var Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) ved leder Tarjei Rygnestad. NRK blir dømt. De dømmes ikke for å ha fått tilgang til opplysningene, men måten de har brukt opplysningene på. I dommen ble det vist til Vær Varsom-plakatens punkt 3.1 der det heter: «Kilden for informasjon skal som hovedregel identifiseres, med mindre det kommer i konflikt med kildevernet eller hensynet til tredjeperson.»

Jeg bestemmer meg for å være åpen om hvor jeg eventuelt har fått opplysningene fra, hvis det eventuelt skulle bli aktuelt.

Offentlig elektronisk postjournal

Jeg bestiller innsyn i mange dokumenter. Det hjelper meg til å få oversikt over saksfeltet. Og jeg får nyttig informasjon om status i saker jeg mener er interessante. Jeg får innsyn i tilsynssak som gjelder psykologen omtalt i saken. En del av dokumentene er sladdet. Jeg rekker ikke å klage på avslag om innsyn før vi publiserer saken i november.

Intervjuer og bakgrunnsintervjuer

Jeg kontakter flere som kjenner saksfeltet godt. Jeg prøver å lage mine egne rutiner for dette: Jeg skriver konsekvent enten «Til research» eller «Intervju» i emnefeltet i e-postene jeg sender. Jeg underskriver med tittel «journalist i Tidsskrift for Norsk Psykologforening». Dette for å gjøre det tydeligere hvem jeg er, hva som er min rolle, og hva informasjonen jeg spør om skal brukes til. Alle kildene blir tilbudt sitatsjekk.

Felles mapper

Jeg får informasjon om at jeg som journalist har tilgang til alle mappene hos Norsk Psykologforening. Jeg stusser veldig over dette. Jeg mener foreningen og Tidsskriftet må finne bedre rutiner for dette. At Tidsskriftet har tilgang til så mye informasjon, er i første rekke et problem for Psykologforeningen. Men redaksjonen i Tidsskriftet må også ha en bevisst holdning til dette. Og jeg ønsker ikke å legge min sak ut på fellesområdet når den er i

arbeid, først og fremst av prinsipielle årsaker. Jeg mener det bør være større skiller mellom Tidsskriftet og Psykologforeningen også her.

Metoderapport

1. oktober tar jeg opp temaet metoderapport i redaksjonen. Jeg tenker at det kan være nyttig for meg selv å skrive om hvilke valg jeg tar i arbeidet med denne saken, og det kan være lærerikt for redaksjonen å få innblikk i hvordan andre jobber. Kanskje vi kan gjøre noe bedre neste gang? Det er også en god måte å dokumentere hva jeg gjør underveis, også i tilfelle det blir strid om saken. Jeg vurderer det som ikke usannsynlig at saken havner i Pressens Faglige Utvalg; jeg får signaler om det fra kilder jeg snakker med.

Jeg skriver en metoderapport for internt bruk. Den er kronologisk, og basert på refleksjonsnotater jeg gjorde underveis. Her har jeg vært mye mer åpen om prosessen enn det jeg er i denne versjonen. Metoderapporten til SKUP er en forkortet og sterkt redigert versjon.

Avvisning av potensielle saker

I arbeidet med denne saken får jeg opplysninger og dokumentasjon som kan føre til mange gode saker framover. Omfanget av dokumentasjonen er enormt. Jeg er sikker på at jeg avviser mye bra. Det er jeg nødt til, hvis jeg skal få lande denne første saken.

Tipse andre

Jeg tipser selv andre medier om saken. Både Dagbladet og NTB lager egne saker på dette, som blir plukket opp av blant andre NRK og TV 2. Det bekrefter at saken har offentlig interesse og at det er lettere å få gjennomslag i andre medier hvis vi har enkel statistikk og tall å vise til. Det er verre å få gjennomslag for de delene i saken som er mer kompliserte å formidle.

Er det uetisk at jeg som journalist på denne saken selv tipser andre medier om min egen sak? Jeg mener Tidsskriftets redaksjon må ha kjøreregler for dette, og at vi i stor grad bør være åpne om hvordan vi jobber. Ettersom jeg har tipset før, om saker der psykologer og Psykologforeningen er omtalt positivt, mener jeg det ville vært merkelig å holde tilbake tips i dette tilfellet.

Kildebruk

De to brødrene (pårørende): Her var det flere utfordringer. I tillegg til at det tok tid å bygge opp tillit, var det viktig å skrive historien på en slik måte at ikke psykologen kunne identifiseres. Heller ikke de pårørende måtte identifiseres, deres far måtte for all del ikke vite om at dette ble publisert, de er redde for å miste kontakten med faren. Detaljer er endret i innledningen av saken (og i metoderapporten), for å unngå at noen kjenner seg igjen.

Gisken Holst, leder i Fagetisk råd: Jeg har intervjuet henne 1 time på telefon. I tillegg til 5 kortere telefonsamtaler og et stort antall sms-er og e-poster. Hun har fått sitatsjekk.

Jeg var i tvil om hvilke av de andre sitatene Gisken Holst skulle få anledning til å lese. Hun har ikke fått lese hva de to brødrene sier. Jeg har omformulert sitatene til spørsmål jeg har stilt Holst, og spurt blant annet om dette: «Kan man klage anonymt til Psykologforeningen?»

Det er mest praktiske årsaker til at jeg gjorde det på denne måten, fordi godkjente sitater fra de pårørende kom seint.

Gisken Holst har fått lese sitatene fra Ankeutvalgets leder Karen Hassel. Karen Hassel har ikke fått lese sitatene av Gisken Holst. Dette ble gjort av praktiske årsaker (jeg var redd for aldri å lande saken hvis alle skulle få lese hva alle de andre sier), men mest fordi det er Gisken Holst som må svare på kritikk. Er det en ubalanse her? Burde også Karen Hassel få lese hva Gisken Holst svarer? Dilemmaet her ble forsterket da jeg sydde sammen sitatene. Jeg var bevisst på å sy sammen på en måte som var dekkende for det jeg hadde fått informasjon om i intervjuene med Gisken Holst og Karen Hassel. Har jeg klart det? Jeg mener ja. Kildene mine vil kanskje mene noe annet.

Om tittelen «Drukner i klager»: Da jeg intervjuet Gisken Holst spurte jeg om situasjonen nå er slik at Fagetisk råd drukner i klager. Hun bekreftet dette på denne måten: «Ja. Akkurat nå er situasjonen slik». I første versjon av sitatsjekkene jeg sendte til Holst, hadde jeg lagt mine ord i munnen på Holst slik: «Akkurat nå drukner vi i klager».

Holst stryker hele setningen når hun får sitatsjekk. Dermed forsvinner også spørsmålet om «drukning». Vi diskuterer dette åpent. Vi er begge enige om at jeg spurte om dette. Vi er begge enige om at ordet «drukne» er mitt ord. Vi er begge enige om at hun bekreftet det, men jeg ser at det er min ordbruk. Jeg foreslår at jeg tar spørsmålet inn igjen, og at hun svarer ja til dette, og utdyper med sine egne ord.

Årsaken til at jeg vil ha det med, er at jeg mener det gir en god og forståelig beskrivelse på hvordan situasjonen er i Psykologforeningen. Bonusen er at det er en god tittel.

Psykologspesialist Einar Salvesen: Han kommer med sterk og tydelig kritikk mot flere; både barnevernet, rettsvesenet, andre sakkyndige og Psykologforeningen. Jeg vurderte det slik at de som får kritikk må følges opp og brukes som kilder i neste omgang. I ettertid mener jeg at Psykologforeningen burde fått anledning til å svare på kritikken i denne artikkelen, det er den som er mest konkret.

Burde jeg stilt flere kritiske spørsmål til Einar Salvesen? Han er selv aktør og har interesser i saken.

Marius Fynboe: Jeg får dokumentasjon fra kilde på at Fynboe sendte e-post om en navngitt psykolog til generalsekretæren i Psykologforeningen i 2010. Vurderinger jeg gjorde: Stemmer dette? Er det relevant? Har dette offentlig interesse? Kan og bør Tidsskriftet publisere e-post mellom en klager og generalsekretæren om en navngitt psykolog?

Jeg kontakter igjen erfarne pressefolk. I første omgang vil jeg ha andres vurdering på om jeg kan og bør offentliggjøre e-postene.

Jeg får råd, som jeg følger, om å avklare med vedkommende som har sendt klagen på e-post. Klageren vil stå frem.

Hvorvidt jeg bør offentliggjøre e-postene kommer an på om saken har offentlig interesse. Jeg vet at sak relatert til dette ble en stor mediasak noen måneder etter at e-posten ble sendt til Psykologforeningen. De jeg kontakter er tydelige på at dette har offentlig interesse, og at jeg kan og bør publisere e-postene.

Jeg kontakter generalsekretær Ole Tunold i Psykologforeningen og ber om et intervju. Jeg møter Tunold på kontoret hans, og jeg får bekreftet at det er han som har fått e-postene, at han har svart, og at han står for svarene. Han forholder seg ryddig til at jeg som journalist i Tidsskriftet tar dette opp, selv om det er en ubehagelig sak.

Psykologen som er omtalt: Lenge mente jeg det var riktig å publisere navnet på den sakkyndige psykologen som det ble klaget på av Marius Fynboe. Først og fremst fordi psykologens arbeid har stor offentlig interesse. I tillegg er navnet allerede offentliggjort i andre medier, da det ble en stor mediasak av det i 2011. Jeg planla å lage denne delen som en egen sak, som en undersak til hovedsaken. Jeg ønsket også at navnet kom på coversiden av saken slik, som et eget punkt på lista: «Les hva generalsekretæren svarte på klage på psykolog NN». Jeg lette fram oppslag fra da saken var omtalt i mediene, fordi jeg ville bruke dette som illustrasjoner/elementer i teksten.

Jeg sjekker PFU-basen. To medier ble klaget inn for PFU da de omtalte psykologens aktivitet på Facebook. I det ene tilfellet får mediet kritikk. Det andre mediet blir dømt.

Jeg sjekker Aftenpostens nettsider, og jeg kjøper tilgang til arkivet. Det er uklart hva som er originalversjonen av artikkelen som ble trykket i 2011. Det ser ut til at Aftenposten (etter PFU-klage?) har endret teksten i saken. Men hva er endret? Dette får konsekvenser for hva jeg plukker fra Aftenposten i saken min. Jeg kutter flere avsnitt, for å være sikker på at det jeg har med var korrekt og inkludert i originalversjonen.

Også i dette tilfellet kontakter jeg erfarne pressefolk. Har dette offentlig interesse? Bør jeg publisere dette som en egen sak? Bør psykologens navn offentliggjøres?

Noen pressefolk vil ikke svare, de har ikke kompetanse på det, ifølge dem selv. Andre er tydelige på at dette har offentlig interesse. Noen ville gått for publisering av navn. Andre gir meg råd om ikke å offentliggjøre navnet.

Etter en samlet vurdering, også etter å ha snakket med psykologen selv, kommer jeg til at jeg ikke vil offentliggjøre navnet på vedkommende. Dette er en avgjørelse som gjelder for denne saken, ikke en prinsipiell avgjørelse. Noen hensyn har veid tyngre enn andre. Fordelen er at det blir mindre belastende for psykologen, mens en ulempe er at jeg blant kilder kan oppleves som feig, og beskyttende overfor medlemmer i Psykologforeningen.

Saken om denne psykologen legges inn i hovedsaken, for å gjøre tydelig at dette er en sak som handler om å klage på psykologer generelt. Det gjelder ikke kun denne psykologen.

ERFARINGER:

Etter at saken ble publisert, har en nyansatt person jobbet med å få oversikt/statistikk over klagesakene til Fagetisk råd. Vedkommende fikk kontorplass like over gangen for mitt kontor. Det illustrerer det nære, og ikke alltid ukompliserte, forholdet mellom Tidsskriftet og Psykologforeningen. Det var Tidsskriftet som ga beskjed om at dette ikke var en god løsning. Var det riktig å gi beskjed om dette?

Hvor avhengig er Tidsskriftet av et godt forhold til Psykologforeningen? Hvem har ansvaret for å informere om at vi navigerer etter redaktørplakaten og presseetikk, og er sånn sett

uavhengige foreningen? Tidsskriftet får tilgang til mye informasjon, også sensitiv informasjon om foreningens medlemmer. Dilemmaet er å pleie et godt forhold til kilder på lang sikt, og vise varsomhet overfor foreningen og medlemmer. Dette kan gå utover journalistikkens samfunnsoppdrag, der målet er å avdekke kritikkverdige forhold basert på de opplysningene vi får tilgang til.

Tidsskriftet er uansett avhengig av tillit fra sine egne lesere. Dette har vært et viktig moment når vi internt for eksempel har drøftet tilgangen vi har til medlemsregisteret (og etter det jeg erfarer: inkludert mye sensitiv informasjon).

Ja. Det er mulig å drive kritisk, undersøkende journalistikk om egen eier og egne abonnenter i Tidsskrift for Norsk Psykologforening. Det er stor frihet i redaksjonen til å jobbe lenge med saker. Vi har ressurser til å bruke god tid. Vi kan reise langt for å snakke med kilder lenge. Redaktører og redaksjonelt ansatte verdsetter grundig journalistikk. Vi har penger til solid miljø av alt fra fotografer til korrekturleser. Andre medier viser hver måned stor interesse for sakene våre. Dette er store muligheter vi kan utnytte.

Men. Vi er en liten redaksjon, der alle må gjøre mange ting. Det gjør at vi dessverre må avvise mange potensielle store gravesaker. Og en del av tida vår blir spist opp av mindre ting som må gjøres for å få tidsskriftet ut.

Mest av alt mangler vi kompetanse på å jobbe effektivt med en gravesak over tid. Hvilke kilder bør vi gå etter? Hvordan finne relevant informasjon og dokumentasjon raskest mulig? Hvordan skal vi håndtere denne informasjonen?

Vi mangler også erfaring med å jobbe med presseetiske spørsmål. Fagetikken er høyt oppe: Redaksjonen har lang tradisjon for å formidle gjengs psykologi på en pedagogisk måte. Men jeg hadde ikke brukt så mye tid på å kontakte erfarne pressefolk, hvis redaksjonen hadde hatt erfaring med dette. Vi må kurses i presseetikk, og vi må jobbe konkret med gravesaker. Da vil vi på lang sikt bruke mindre tid på å vurdere valg vi gjør, og vi vil bli tryggere på valgene vi tar. Nå er det slik at saker som lett kunne få trøbbel i PFU, lett kommer på trykk.

Jeg mener vi bør samarbeide med andre redaksjoner om konkrete graveprosjekter. Da ville vi kunne jobbe mer effektivt og mer grundig. Vi ville sannsynligvis også få større gjennomslag.

Dette er en kontaktannonse.

Øystein Helmikstøl